

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK Praha
M.D.Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor : Mgr. Karel K U K L A

Téma práce : Svět asymetrické odpovědnosti

Oponent : PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Liberec 1, Studentská 2

Společenská závažnost a aktuálnost tématu :

Společenská závažnost tématu předložené dizertační práce je zejména v následujících souvislostech:

- Výklad asymetrické odpovědnosti v přesahu výchovy člověka v dnešní postmoderní době
- Výchova žáků - studentů k asymetrické odpovědnosti v kontextu studovaného oboru
- Filosofické přesahy ve výchově současného člověka, existence v blízkosti Dobra v původním antickém pojetí
- Tázání ve smyslu – Co je člověk ve smyslu filosofické antropologie?
- Stěžejní pojmy Lévinasovy „etické cesty“, Lévinasova Tvář v kontextu životního pohybu
- Dějinná temporalita jako předávané dědictví, dar a dědictví, lidská svoboda.
- Vztah Stejného a Jiného, prolomení totality bytí
- Karteziánské pojetí vedoucí k východiskům, ne však k výchově k asymetrické odpovědnosti
- Smysl výchovy dnešních dnů v kontextech Lévinasovy filosofie přesahu myšlení, distance jako odtrženost jako přetvářka posvátného M ísta, opravdovost ve smyslu světa tváří v tvář

Smysl a hlavní cíle dizertační práce:

Smysl a cíl dizertační práce spatřuje autor, jak sám uvádí, v určité formě vzdoru k dějinnému dochovanému humanizačnímu potenciálu evropského duchovního dědictví. Autor tím ale nemíní revoltu, nýbrž zdůrazňuje a vysvětluje význam Jinakosti, která dějinnému člověku existenci ve své potencialitě zachovává.

V uvědomění si složitosti současnosti, ve které lidstvo uskutečňuje svojí existenci, zvláště pak na pozadí globální civilizační krize, se autor předloženého textu zamýšlí nad způsoby výchovy a vzdělávání, které otvírají možnost jiného žití, než v tradici totality bytí, samotným Lévinasem popisovanou jako bytí od války k válce.

Oslovením tématu ontologie Tváře v gnozeologickém životním pohybu autor rozpracovává myšlenku pojmové metodologie – původ v otcovství, přítomnou vylučovanou dokonalost v

synovství a potencialitu bratrství. Asymetrická Lévinasova odpovědnost vede autora ke zkoumání pohybů a vztahů mezi Tvářemi, ale i univerzální Tváře- str. 124“ Tvář druhého se mě týká i tehdy, když mě nezná“. Désiré v Lévinasově pojetí sytí existenci bytostí a vede k poznání a transcenci.

Metodologie dizertační práce:

Předložená dizertační práce obsahuje 139 stran textu. V seznamu literatury je uveden úctyhodný počet titulů české i zahraniční literatury a další citované zdroje. Vytýčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá metodologie zpracovaného tématu. Z formálního hlediska je dizertační práce psaná kultivovaným jazykem, mnohdy však s rozbíhavým myšlením autora, což komplikuje plné porozumění textu a nárokuje výrazně zvýšenou pozornost a soustředěním.

Výsledky dizertační práce s přesahem do pedagogiky:

Zvolené téma dizertační práce prokazuje autorovu širší znalost filosofie od jejích počátků až po současnou českou filosofii, směřující především fenomenologicky. V textu je připomínáno, že filosofie by měla reagovat na potřeby praxe, ale zároveň že praxe by měla být pamětlivá pradávnému výrazu *praxis* ve smyslu uvědomnění si košatého stromu vědních disciplín, vyrůstajícího z kořenů a kmene filosofického. Svě pojednání autor práce směřuje do filosofie výchovy a navazuje tak na své předešlé vědecké texty a badatelské zájmy o dílo Spinozovo a Komenského. Hlavním zájmem v textu předložené práce je dosud stále málo komentované, ale pro českou filosofii blízké a inspirující, dílo filosofa 20.století E.Lévinase, výstižně nazývaného „filosofem odpovědnosti za druhé“.

S rozvojem demokratické společnosti a v návaznosti tázání se po výchovných přístupech je spojen zájem o Lévinasovo pojetí ontologie osobnosti, vyjádřené jeho pojmem Tvář. Předložený text dokládá autorovo promyšlení pojmů dříve neproblematizovaných, které se děje prostřednictvím přečtení, tedy ne pouze čtením. Je zde rozpracována myšlenka myšleného – expanduje do rozložitosti dalších možností, vztahů. Zmíněné s sebou přináší riziko nesrozumitelnosti textu a rozbíhavosti, což je autorem sice reflektováno, ale ne vždy dodrženo. Je zde patrná snaha o vyjádření a ujednocení myšlení v podpoře znalosti kontextů díla Lévinasova a dalších filosofů, že je třeba ve výchově současného člověka věnovat veliké úsilí k odstranění překážek, které jiným způsobem, než myšlením filosofický, odstranit nelze. Jedinec, jako součást společnosti a celku světa, je bytostí, která není nikdy hotová ve statickém pojetí, je neustále na cestě, v životním pohybu. Autor svojí rozpravou napomáhá čtenáři tomuto životnímu pohybu v heideggerovském pojetí, nabízí uspořádání myšlenek v tradici filosofie výchovy.

Přínos dizertační práce :

Autor, sám pedagog, upozorňuje, že filosofické se-tkání s lidskou bytostí lze vědomě i nevědomně předstírat. Na str. 109 píše:“Domníváme se, že současný stav, který by měla zmapovat právě filosofie výchovy, vykazuje v těchto Místech nadměrnost distance. Vždyť distancí je již samotná odtrženost od reality posvátného Místa, byť v ní pedagogové pracují a zastupují tedy svět Přetvářky, zatímco studenti a pacienti zastupují svět tváří tvář“.

Výchovu, v autorově pojetí, není možno realizovat otiskem multiplikované stejnosti. Zde rozvíjí vizi univerzální Tváře, která má s pojmy Otec, Syn a bratr společný pohyb, který vždy znovu – originálně vystupuje, odhaluje skrytou jinost. Autor Lévinasovu Tvář nahlíží pojmy Otec, Syn a bratr s vymezením k přílišnému spojení s teologickým významem. Tímto se uvolňuje k filosofickému náhledu vztahů, charakterizovaných Lévinasovým pojmem asymetrická odpovědnost. Lévinas při etických výkladech používá pojem *dissimetrie*. Právě zde je nejtěžší úkol pedagogiky současnosti – proměna vychovávaného objektu v aktivní subjekt. Jedná se o velmi složitý pohyb intencionální, však absolutně svobodný. Autor velmi dobře rozpoznává tento paradox, což je patrné v jeho poznámce o současném školství, srovnává postoj Sókratův a Glaukómův- spravedlnost není dobrem, ale pouze a jen prostředkem. V této souvislosti jasně vyvstává, že vztahy Otce a Syna,

bratra a bratra nejsou vždy asymetrické a je zde skryto nebezpečí zneužitá jakékoli formy moci zjevné i nezjevné.

Otázky do diskuse:

Jak autor chápe pojem désiré v kontextu Tváře?

Konkrétní aplikace filosofie výchovy v pedagogickém prostředí – diskuse o pojmech asymetrie, svoboda, moc, přetvářka, se-tkání.

Praktické užití předloženého textu spatřuji v uvědomnění si autorem a následně i čtenářem, že výchova slovy Radima Palouše je vesmírný proces. Pedagogika dnešních dnů, v aktuálnosti prožívané krize hodnot společnosti, povolává k odpovědnosti. Jak je citováno v textu, myšlenka Anny Hogenové: “Počátek není za námi, je před námi. To je velmi těžce pochopitelné, protože odporuje našim běžným představám“, nás provází a neustále vyzývá. Karteziánské myšlení v pedagogice, typické používáním kauzality a subjekt-objektové figury, připravuje žáky myslící pouze onticky, bez možnosti ontologického vhledu a rozumění.

Úspěšnost autorova dosavadního bádání a pedagogického snažení je tedy nikoli v tom, že někam dospěl a spočinul, ale že sebe i nás vyzývá k uvědomnění si, že jsme stále na cestě. Společně, se svými žáky, studenty, pacienty, klienty.

Předloženou dizertační práci PhDr. Karla Kukly považuji za zdařilou, oslovující velmi aktuální téma současné pedagogiky, ale též současného žití v postmoderní společnosti. Splňuje stanovené podmínky k vypracování dizertační práce, doporučuji k obhajobě.

V Liberci dne 23.05.2016

PhDr.Helena Kalábová, Ph.D.